

© Editura EIKON

București, Str. Smochinului nr. 8, sector 1,
cod poștal 014606, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național
al Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COLANG, GEORGE

Dimensiuni și perspective etice asupra barbariei actuale / George Colang;
pref. de Vasile Morar ; st. introd. de Constantin Aslam. - București : Eikon, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-711-957-2

I. Morar, Vasile (pref.)

II. Aslam, Constantin (pref.)

17

Tehnoredactor: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

George Colang

Dimensiuni și perspective etice asupra barbariei actuale

Prefață de Vasile Morar

Studiu introductiv de Constantin Aslam

Thomson, Iain D., *Heidegger on Ontotechnology: Technology and the Politics of Education*, Cambridge University Press, New York, 2005

Thom, Françoise, *Limba de lemn*, Humanitas, București, 2005

Veblen, Thorstein, *Teoria clasei de lux*, Editura Publica, București, 2009

Vattimo, Gianni, *Societatea transparentă*, Editura Pontica, Constanța, 1995

Vattimo, Gianni, *Dincolo de subiect*, Pontica, Constanța, 1994

Vlastos, Gregory, *Socrate: Ironie și filozofie morală*, Humanitas, București, 2002

Walzer, Michael, *Despre tolerare*, Institutul European, Iași, 2002

Wasserstein, Bernard, *Barbarism and Civilization. A History of Europe in Our Time*, Oxford University Press, 2007

Weischedel, Wilhelm, *Pe scara din dos a filozofiei*, Humanitas, București, 1999

Wilson, H.T., *Capitalism after Postmodernism: Neo-conservatism, Legitimacy and the Theory of Public Capital*, Brill, Leiden; Boston; Koln, 2002

Wieseltier, Leon, *Împotriva identității*, Polirom, Iași, 1997

Wieviorka, Michel, *La violence*, Editions Ballard, Paris, 2004

Wieviorka, Michel, *Spațiul rasismului*, Humanitas, București, 1994

Williams, Bernard, *Moralitatea: o introducere în etică*, Editura Punct, București, 2002

Zafón, Carlos Ruiz, *Umbra Vântului*, Editura Polirom, Iași, 2005

Zizek, Slavoj, *Violence*, Picador, New-York, 2008

Zimbardo, Philip, *The Lucifer Effect. Understanding How Good People Turn Bad*, Random House, New York, 2007

CUPRINS

Prefață	5
Studiu introductiv	9
Argument	15
I. Semnificațiile etice și antropologice ale barbariei	25
1. Barbarie și civilizație	26
1.1. Conținutul conceptului și ramificațiile sale morale	27
1.2. Diferența de statut	30
1.3. Creionarea barbarului	33
1.4. De la sălbatic la barbar	38
2. Valoare morală și ideologie	43
2.1. Valori morale și profit	44
2.2. Ideologia ca Marketing	49
2.3. Tirania logicii	51
2.4. Plăsmuirile ideologiilor politice și economice	54
3. Interpretări în registru etic ale barbariei actuale	58
3.1. Lipsa reperelor morale	59
3.2. Spectacol moral	62
3.3. Fuga de impersonal	64
3.4. Retorica metamorfozată în maieutică	66
3.5. Ironia post-modernismului	73
II. Dimensiunile și implicațiile morale ale barbariei	77
1. Barbarismul limbii	78
1.1. Limbajul dominat de eufemisme	81
1.2. Limbajul abstract-tehnic	83

1.3. Limbajul demagogic	84
1.4. Barbaria ca limbă	86
2. Rafinamentul barbariei	87
2.1. Barbarul civilizat.....	90
2.2. Rafinamentul de turmă	94
2.3. Himerele specializărilor	96
3. Distrugerea valorilor morale.....	100
3.1. Divergențe și coliziuni ale intereselor	101
3.2. Consumatorul de profesie	103
3.3. Eticul ca pecuniar	104
III. Chipurile barbariei	109
1. Barbaria politică	111
1.1 Seducția politică	112
1.2. Punctul de fugă al intereselor.....	115
1.3. Butaforia morală	116
1.4. Flecăreala ca discurs	118
1.5. Voință de putere ca tiranie.....	119
1.6. Formă fără fond	122
2. Barbaria economică	124
2.1. Diferența ca scop în sine	126
2.2. Omul ca mijloc.....	130
2.3. Rentabilizarea umanului	133
2.4. Pragmatismul moral.....	137
2.5. Maximizarea profitului.....	140
3. Barbaria tehnică.....	146
3.1. Ontologie de buzunar.....	149
3.2. Axiomatizarea ființei umane	151
3.3. Dumnezeu a murit	154
3.4. Omul ca Zeu – înălțări și căderi	157
IV. Concluzii.....	159
Bibliografie	179

barbar de la moarte. Ultima certitudine trebuie astfel să fie scoasă de tot din joc, iar omul să fie cu adevărat dincolo de spațiu și timp. Sub pretextul unor îmbunătățiri ale vieții cotidiene a barbarului, cercetătorii dominați de excesul unei *voințe de putere* fac tot posibilul să rezolve *marele mister metafizic*.

Au început cu *limbajul*, transformându-l în *limbaj sec* de programare. Mai departe, au trecut la *somatic*. Astfel, *omul în toată elasticitatea sa ontologică* a fost transformat într-un *mamut ontic*, un *produs de piață*. Devenirea nietzscheană este în sfârșit scoasă la înaintare, chiar în forma ei *bombastică*, iar *omul este într-un final un proiect ce ține de utopia transfigurării*.

Nu era barbarul altul? Nu era străinul? Nu venea din lumi apuse? Iată că *lumea actuală* se chinuie ca omul să fie prin *exceleță altul*, să se depășească *subit*, să fie în acord cu apetența pentru viteză, să nu stea pe loc, să nu fie furat de suavul fundamentelor morale, ci să fie aruncat într-o *baltă de mulțime*,⁹ de unde cu greu să mai poată ieși afară. În final, am ajuns să restructurăm natura umană, să o re-stilizăm, să-i dăm nuanțe ce ne depășesc *iubita* condiție umană, iar acum ne mirăm că totul se întoarce ca un bumerang împotriva noastră.

Dacă omul este o mașină a intereselor, dacă barbarul este civilizatului actual, atunci pentru acestea și nu numai, vom deschide cartea de față. Să nu uităm, *valorile morale au apus într-o lume dominată de exces, iar repausul nu este decât un prilej de a o lua de la capăt*. Nu mai există răsuflu, pentru că nu mai avem suflet, avem „structuri psihosomatice”, avem „parteneriate” de dus, avem așa de multe de făcut încât timpul nu ne mai lasă să respirăm. *Nici nu mai există aer, e doar benzină*.

⁹„Prin simplul fapt că face parte dintr-o mulțime, omul coboară, prin urmare, mai multe trepte pe scara civilizației. Izolat, poate că era un om cultivat, pe când în mulțime este un instinctiv, așadar un barbar. El are spontaneitatea, violența, ferocitatea și, de asemenea, entuziasmele și eroismele ființelor primitive. Se apropie de acestea și prin ușurința cu care se lasă impresionat de cuvinte, de imagini, precum și condus la acte care lezează interesele sale cele mai evidente. Individul în starea de mulțime este un grăunte de nisip în mijlocul altor grăunțe de nisip, pe care vântul le spulberă după capriciul său.” Gustave Le Bon, *Psihologia maselor*, Editura Științifică, București, 1991, pp. 20-21.

I. SEMNIFICAȚIILE ETICE ȘI ANTROPOLOGICE ALE BARBARIEI

Prima parte a cărții este rezervată *hermeneuticii* conceptului de *barbarie*. Evident, fără a face apel la *civilizație*,¹⁰ *barbaria nu poate fi înțeleasă*. De unde se extrage întreaga dialectică a capitolului de față. Vom încerca astfel să arătăm că înțelesurile barbariei pot *muta*, foarte ușor, perspectiva *civilizării* într-un *pat al lui Procust*. Mai precis, cu cât vom săpa mai adânc să vedem înțelesurile hermeneutice ale barbariei, cu atât ne vom afunda în *hățișurile morale* ale civilizației.

Astfel, vom descoperi că *barbarul* nu este de temut, nu vine nici din înțelesuri străine, ci este captiv al unor *specializări* ce țin să-l defăimeze cu scopul de a crește stima civilizatului, *deci de a păstra intacte diferențele alterității*. Sigur că *barbaria*¹¹ nu este angelică, dar nici demonică. Miza tocmai aici este, să încercăm să privim *barbaria* dincolo de interpretările acumulate de istorie, să trecem în spațiul *polemicii filosofice* și să extragem toate *nuanțele* care ne arată că *omul actual* nu este în sine un *proiect complet*.

Miza morală, *chintesența*, este legată de faptul că *barbaria* poate să *aștearnă* avariția civilizatului într-un spațiu al moralei. Dacă plecăm de la premisa, culeasă din istorie, că *civilizarea este dreaptă*, iar *barbaria*

¹⁰„Ideea de civilizație a fost dezvoltată de către gânditorii francezi ai secolului XVIII ca fiind opusă conceptului de „barbarism”. Societățile civilizate erau diferite față de societatea primitivă deoarece erau stabile, urbane și literate. A fi civilizat era un lucru bun, pe când a fi necivilizat era un lucru rău.” Samuel P. Huntington, *Ciocrnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Antet, București, 1997, p. 56.

¹¹Barbarismul, ne arată Collingwood, înseamnă a *acționa într-un anume mod imitativ*, deci a *te purta ca un barbar*. Ei bine, ce ar însemna atunci a te purta ca un barbar? Vezi G. Collingwood, *The New Leviathan or Man, Society, Civilization and Barbarism*, Oxford University Press, London, 1947, p. 542.

Libris
Resp

strâmbă, atunci *maniheismul* acesta superficial nu ne pune într-un unghi al moralei, ci ne îndepărtează și mai mult de tot ceea ce este *fundament moral*.¹²

Deci, se impune să descoperim *omul* și dincolo de *poleiala* sa conturată de istorie, să încercăm să ajungem la *origini*, să facem un *ocol hermeneutic*, de ce nu *fenomenologic*, doar pentru a ajunge la *marile întrebări*, la *fundamentele ființei umane*. Nu de alta, dar o altă provocare constă în faptul de a reda filosofiei *mersul ei*, *noblețea* de a încerca să înțelegem *moravurile* omului dincolo de interpretări deja intrate în uzul cotidian al specializărilor.

1. Barbarie și civilizație

În această primă parte o să avem în vedere modul în care *barbaria* se împletește cu *civilizația*. Mai precis, o să încercăm să vedem înțelesurile conceptului, după care o să trecem într-un *spațiu antropologic* pentru a semnală *frământările morale*. Este foarte important să înțelegem că *barbaria* nu este asociată cu *nimicul*, iar *civilizația* cu tot ce este *prodigios*. Ca argumentul să fie valabil, trebuie să pornim de la ideea că *barbaria are un atribut axiologic*, are un conținut, nu este *străină* de tot ce înseamnă cultură, mers cultural, ori accent civilizator.

Când avem în vedere *aspectele complementare ale răului*, suntem tentați să asociem, aproape să aducem în același plan cu *barbaria*, ideea de *infern*.¹³ Și nu e neapărat greșit, mai ales că luăm în calcul *acumulările istorice* cu privire la acest *concept*. Aici, vom avea însă în vedere o perspectivă mai mult hermeneutică. Astfel, vom încerca să pătrundem în *adâncurile conceptului*, să-i fixăm gradațiile, dar mai ales să-l punem

¹² Barbaria, o arată istoria, spune Andrei Cornea, își va fi găsit locul mereu peste „zăgăzurile moralității normale șubrezite de puritanismul integrist”. Vezi Andrei Cornea, *Când Socrate nu are dreptate*, Humanitas, București, 2005, p. 174.

¹³ Despre infernul barbar și barbarizarea la nivel de percepție a infernului a se vedea George Minois, *Istoria infernurilor*, Humanitas, București, 1998, pp. 112-134.

în acord cu *judecățile sensibilității morale*. Ca totul să fie cât mai limpede, o să începem cu *etimologia* desprinsă din literatura de specialitate, după care o să ne lăsăm conduși de *valul fenomenologic* al termenului.

Practic, nu putem să vorbim de *civilizație* dacă nu luăm în calcul *barbaria*. Disocierea este făcută doar la *nivel discursiv*, însă la nivel de esență morală, *barbaria și civilizația trebuie privite în cuplu, chiar până la contopire*, de unde rezultă și ideea că *barbaria este de fapt rafinată*, deci *civilizația este o barbarie sofisticată*.¹⁴

1.1. Conținutul conceptului și ramificațiile sale morale

În primul rând, *barbaria* nu este în sine *prăpăstioasă*, nu trebuie înțeleasă fix pornind de la implicațiile sale *peiorative*, ci de la felul în care a fost înțeleasă la *origini*. Pentru greci,¹⁵ era o modalitate mai mult de *separare*,¹⁶ de gestionare a tributului pe care-l plăteau *culturii* din

¹⁴ „Interesul pe care civilizatul îl poartă popoarelor zise înapoiate este din cele mai suspecte. Inapt să se suporte în continuare, el se descarcă asupra lor de surplusul rețelilor care-l copleșesc, le silește să guste din mizeriile sale, le somează să înfrunte un destin căruia nu-i mai poate face față singur. Tot examinând șansa de a nu fi „evoluat”, el are față de aceste popoare resentimentele unui aventurier înfrânt și dezaxat. Cu ce drept rămân la o parte, în afara procesului de degradare pe care el îl îndură de atâtea vreme și căruia nu izbutește să i se sustragă? Civilizația, operă și nebunie a sa, îi apare ca o pedeapsă pe care singur și-a aplicat-o și pe care vrea să le-o aplice și celor care au scăpat de ea până acum.” Emil Cioran, *Căderea în timp*, Humanitas, București, 2008, p. 30.

¹⁵ Despre împletirea învățămintele barbare cu cele grecești: „Și dacă te vei îndrepta către platonicieni (dar pe puțini îi număr care să o facă), te vei delecta la Porphyrios cu bogăția lucrurilor și cu variata lui credință; la Iamblichos vei cinsti filosofia tainică și misterele barbarilor; [...] Ce-ar fi fost dacă aș fi tratat doar filosofia celor cu scriere latinească, adică a lui Albertus, a lui Thoma, a lui Scotus, a lui Aegidius, a lui Francisc și a lui Henric, lăsându-i la o parte pe filosofi grecilor și ai arabilor? Îmi pun această întrebare căci întreaga înțelepciune a circulat de la barbari la greci și de la greci la noi”. Vezi G. Pico Della Mirandola, *Raționamente sau 900 de teze; Despre Demnitatea omului*, Editura Științifică, București, 1991, pp. 139-140.

¹⁶ A se vedea Edith Hall, *Inventing the barbarian. Greek Self-Definition through Tragedy*, Clarendon Press - Oxford, New York, 1989, passim.

care făceau parte. În acest mod, tot ce nu intra în *sfera cetății grecești* era, într-un fel, demn de *condamnat*, nu se ridica la *nivelul* pretențiilor elene.

În acești termeni, tot ce venea *din afară* avea un *aer ciudat, straniu, nu era comun*, deci era *străin*,¹⁷ venea de *dincolo* de înțelesurile uzuale ale *vieții cotidiene grecești*. Într-un fel, era o modalitate de gestionare a *statutului privilegiat* pe care și-l arborau din când în când grecii. Și cum orice privilegiu¹⁸ este demn de întreținut, *de ținut în brațe*, atunci și *mitul* acesta al *civilizatului* trebuia să rămână ferm în picioare. *Cum altfel să crezi diferențe între pături sociale dacă nu așa?*

Etimologic, în spațiul elen, *barbaria* însemna „aiureli”, chiar „nimicuri”. „Barbaros” (de unde cuvântul românesc *barbar*) era folosit pentru *popoarele nevorbitoare de limba greacă*. Apoi, printr-o lărgire de sens, avea să capete conotația de *cruzime*, dar și de *sălbăticie*. Prin urmare, *barbarul* era prin excelență *altul*.¹⁹ În schimb, *accepțiunea la-*

¹⁷ „Urmărește dacă și acum vorbesc în limitele verosimilului: afirm că neamul grecesc își este sieși rudă și aparține aceleași familii; dar că el este străin și de alt neam față de barbar. [...] Vom afirma că grecii care se luptă cu barbarii și barbarii care se luptă cu grecii «se războiesc» și că ei sunt dușmani prin firea lucrurilor; iar această vrajbă trebuie numită «război». Însă atunci când grecii își fac ceva unii altora, vom spune că ei își sunt prieteni prin fire, dar că Grecia este în acel caz bolnavă și dezbinată, iar acea dușmănie trebuie numită «dezbinare».” Vezi Platon, *Republica*, 470cd.

¹⁸ După cum arată Copleston, sofștii, cum era Antiphon, mizau pe nediferențiere. În fond, Antiphon „denunță distincția între nobili și oameni simpli, greci și barbari, ca fiind în sine un barbarism.” Educația fiind nucleul tare care putea să scape pe oricine de lanțurile primitivității. Vezi Frederick Copleston, *Istoria Filosofiei. Volumul I: Grecia și Roma*, Editura All, București, 2008, pp. 86-87.

¹⁹ „Există perioade în istorie când, sub influența unor seisme colective, interacțiunile sociale devin mai frecvente și mai active. Indivizii se caută și se adună, și astfel ia naștere o stare de eferescență generală, caracteristică epocilor revoluționare sau creatoare. Or, această supra-activitate are drept efect stimularea generală a forțelor individuale. Se trăiește mai intens și altfel decât în timpurile normale. Schimbările nu sunt numai de nuanță sau de grad; omul devine altul. Pasiunile au o asemenea intensitate încât nu mai pot fi satisfăcute decât prin acte violente și fără de măsură: acte de eroism supraomnesc sau de barbarie sângeroasă. Astfel s-ar explica, de pildă, cruciadele și atâtea alte scene, sublime sau sălbătice, din Revoluția franceză. Sub influența exaltării generale, burghezii cei mai mediocri și inofensivi se transformă în eroi sau călăi.” Emile Durkheim, *Formele elementare ale vieții religioase*, Polirom, Iași, 1995, p. 197.

tină a barbariei avea să fie mai punctuală. Barbarii desemnau „forțele exterioare de distrugere care strâng în clește Imperiul Roman.”²⁰ Astfel, în esență, chiar dacă privim din perspectiva romană, ori din cea grecească, *barbarul* va fi fost văzut ca fiind prin excelență *dincolo de ziduri*, mereu situat la *marginea*²¹ *comunității*.

În acest fel, *barbarul* „reprezintă o parte antică a moștenirii umane care a fost atrasă într-o crescândă polaritate opozitivă cu civilizația.”²² Ba chiar mai mult, cu *rafinamentul*. Pentru că tot ce nu era la locul lui, era de fapt împotriva mersului, împotriva *direcției cetății*. Și tocmai pentru că nu era la „locul lui”, trebuia *uniformizat*, trecut prin chinurile *facerii, coruperii, ale polisului*.²³

În esență, *barbarul* avea, pe lângă conotațiile sale negative, și un soi de *pozitivitate*. Iar aceasta era dată de faptul că *barbarul* putea fi folosit după *bunul plac* al civilizatului. În funcție de interesele de moment, barbarul permitea, *la nivel de imaginar*, să fie când *sclav*, când *monstru*; era pragmatic²⁴ și „programat” să îndeplinească toate *doleanțele* civilizatului. Așa se face că, pentru greci, *barbarul* era prin excelență

²⁰ Jean-François Mattéi, *Barbaria interioară. Eseu despre imundul modern*, Paralela 45, Pitești-București, 2005, pp. 89-90.

²¹ „Exterioritatea poate îmbrăca un caracter geografic: este înfierat atunci străinul, barbarul, celălalt – din afara granițelor; dar ea poate să ia și aspectul vampirului interior; în cazul acesta este măcelărit nebunul, alcoolicul; evreul, degeneratul sexual, celălalt – din interiorul sinelui și al corpului social, de astă dată.” Elisabeth Roudinesco, *De la Sigmund Freud la Jacques Lacan*, Humanitas, București, 1995, p. 50.

²² Andrew Sinclair *apud*. Ellingson, *The Myth of the Noble Savage*, University of California Press, London, 2001, p. xx.

²³ „... oricum ar fi el desemnat, om-animat, naufragiat solitar sau bun sălbatic, omul natural este imaginat ca având o lipsă esențială în raport cu fiarele. Pe scara Creației, acestea sunt deasupra lui, prin forță brută, simțuri, instincte, anatomie, [Platon, în *Republica*, stabilind] că nevoile sunt cele care îi obligă pe oameni să se asocieze unii cu alții într-un *polis*.” Cătălin Avramescu, *Filozoful crud. O istorie a canibalismului*, Humanitas, București, 2003, p. 101.

²⁴ Polisul era închis barbarilor, aceștia fiind privați de posibilitatea de a ieși din carapacea de neputință în care au fost aruncați. Vezi Hannah Arendt, *Făgăduința politicii*, Humanitas, București, 2010, p. 209

sclavul,²⁵ *cel care avea dreptul de a nu avea nici un drept*. Într-un fel, după cum o arată și Isocrate, *superioritatea grecilor în fața barbarilor* consta în educația lor. Cam așa sunt *termenii* în care se scaldă *polisemia barbarului*.²⁶ Lipsit de valoare, dar *util* prin excelență. Să păstrăm pentru moment această idee.

1.2. Diferența de statut

Totodată, în *cultură* se preia ideea de *diferit*. Adică, tot ce nu intra în *sfera cognoscibilului*, era imediat tratat cu *indiferență*, dar mai ales de pe o treaptă de superioritate. Prin excelență, barbarului²⁷ nu-i era cuvenit să conducă, *să aibă ceva de spus, chiar să ridice ochii din Pământ*.²⁸

Așadar, din toată *complexitatea conceptului*, reținem că *barbarul* era

²⁵ „Dar la barbari partea femeiască și cel ce este sclav au același rang. Pricina este că la barbari nu există ființe conducătoare prin natură, ci la ei comuniunea se formează între o sclavă și un sclav. De aceea poezii spun „cuvenit e ca elinii pe barbari să-i stăpânească”, socotind că totuna sunt prin natură ce e barbar și ce e sclav.” Aristotel, *Politica*, 1252b.

²⁶ Un portret al *barbarului* făcut de William James – empirist, senzualist, materialist, pesimist, nereligios, fatalist, pluralist, sceptic. Pe lângă, mai ales din perspectiva barbariei rafinate, este foarte important de știut că noblețea nu îi este străină barbarului. V. William James, *Pragmatismul*, Editura Timpul, Iași, 2000, p. 23.

²⁷ „Raționalismul clasic îi identifica pe barbari cu cei care nu știau nici măcar să articuleze cuvântul (etimologia lui *barbaros* e chiar aceasta: barbar este cel care bâlbâie). Acum, în schimb, tocmai presupusa bâlbâială a străinului devine limbă sacră, plină de promisiuni și de revelații trecute sub tăcere. Dacă pentru raționalismul grec adevărat era ceea ce putea fi explicat, acum e adevărat numai ceea ce nu se poate explica.” Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Pontica, Constanța, 1996, p. 48.

²⁸ Interpretarea Hannei Arendt cu privire la animalul social al lui Aristotel arată foarte clar că barbarii erau socotiți ca fiind în afara condiției umane. Astfel, „Aristotel nu a făcut decât să formuleze opinia obișnuită în *polis* cu privire la om și la modul politic de viață, opinie potrivit căreia toți cei din afara polis-ului – sclavii și barbarii – erau *aneu logou*, lipsiți nu de facultatea vorbirii, firește, ci de un mod de viață în care vorbirea, și numai vorbirea, avea sens și unde preocuparea centrală a tuturor cetățenilor era de a vorbi unii cu alții.” Hannah Arendt, *Condiția umană*, Ideea Design & Print, Cluj, 2007, pp. 28-29.

trecut prin *sita* valorilor oponentului. Dacă nu era în același ton, dacă nu avea *aceleași repere, veleități*, putea fi foarte ușor *combătut, judecat*, chiar mai mult, *declasat*. În esență, când vorbim astfel de *barbarie* – avem în vedere o distincție foarte clară între *clase*. Vom vedea acest lucru mai târziu la Veblen și a lui *teorie asupra claselor de lux*.

Practic, dacă avem în vedere *barbarul, nici vorbă, nici gând* să vorbim de *superioritate*, tot ce ținea de *barbarie* era trasat în sfera *nimicniecei*. Astfel, *barbaria* nu poate fi pusă în același plan cu *civilizația*, dar culmea se va fi găsit mereu în *spinarea ei*, dacă nu chiar în *interiorul ei*: „Nici un trib sălbatic [...] nu a fost atât de crud precum au fost grecii și troienii descriși de Homer. În tragedia greacă sunt aplaudate scene de o cruzime oribilă, cum ar fi cea din *Electra* a lui Sofocle, unde o mamă e ucisă de proprii săi copii. [...] Răutatea europenilor moderni îi uimește pe primitivii care [...], oricât de barbari ar fi, își menajează compatrioții mai mult decât o fac europenii. Ei privesc cu îndreptățire, ca pe un lucru *mult mai barbar și mai feroce* (s.n.), *brutalitatea* duelurilor.”²⁹ Căci toate *popoarele*, după cum reiese din lucrarea lui Gilson,³⁰ își *alocă* un *anumit statut*, iar *restul* popoarelor, în funcție de perspectivă, sunt foarte ușor trecute în *sfera declasării, a barbariei*.³¹ Ceea ce nu înseamnă, evident, că *popoarele barbare* erau lipsite de articulație, că nu aveau un simț al realității, că nu aveau *procedee* să exprime gândurile și trăirile *culturii* lor, că nu aveau în ultimă instanță un apetit pentru cultură, ori

²⁹ Avramescu, *Filozoful crud. O istorie a canibalismului*, Humanitas, București, 2003, p. 344.

³⁰ „Mai luminat decât profesorul său Aristotel, Alexandru nu-i împărțea pe oameni în „greci” și în „barbari”, ci în buni și răi, și credea că are menirea să reconcilieze întreaga lume, amestecând vieți și obiceiuri omenești ca într-un potir al iubirii și tratându-i pe cei buni ca pe semenii săi, iar pe cei răi ca străini; căci socotea că oamenii buni sunt adevărații greci, și oamenii răi adevărații barbari.” (vezi Étienne Gilson, *Filozofia în Evul Mediu*, Humanitas, București, 1995, p. 151) Problema barbariei mai poate fi întâlnită și în urm. pp. 21, 72, 73, 150, 207, 235, 442, 669, 670, 683.

³¹ Michel Foucault, de exemplu, privește problema barbariei sub trei aspecte, cât mai exhaustiv ați spune, însă de fiecare dată ține să-și construiască discursul pornind de la diferențele între popoare. Vezi Michel Foucault, *Trebuie să apărăm societatea*, Ideea Design & Print, Cluj, 2009, pp. 155-172.

că erau lipsite ferm de *veleitățile culturii*.³² Deci, istoria filosofiei, chiar a culturii, ne arată că toți au fost priviți, măcar o dată, ca fiind *barbari*. Ori poate lăsați în *voia barbariei*. Și atunci cum putem să vorbim de barbarie actuală? Cum putem să ne arogăm un statut înalt și să luăm decizii în favoarea umanității? Și dacă facem acest lucru, cine ne autorizează în spațiul valorilor fundamentale?

Nu este vorba *aici* că nu ar exista *valori*, dacă punem problema în *spațiul relativizării* sau, mai degrabă, al *entropiei*; ci este o necesitate, chiar se impune, dacă avem în vedere *aspectele morale ale barbariei actuale*, să încercăm să vedem *cine a fost prin excelență civilizat*? Și după cum rezultă, *mitul barbariei* a fost *inventat* de *civilizat* cu scopul de a întreține *diferența, veșnica diferență*. Ceea ce poate fi *rentabil* în zilele actuale, pentru că *diferitul atrage, deci produce, poate fi valorizat, rentabilizat, mercantilizat*.

Într-un fel, *diferitul* barbariei atrăgea *capital*, căci *munca barbarului* era în bună parte *fructificată* de pe pedestalul civilizatului.³³ Deci, a fi *barbar* nu înseamnă explicit a fi *crud, neînțeles, naiv, rău, ci producător, aducător de capital*. Ceea ce ne relevă un aspect foarte tentant, mai ales când avem în vedere *omul actual*, postmodern. Dar mai multe vom discuta în capitolele următoare.

³² Despre barbarii din interiorul polisului grecesc, ne vorbește chiar Iorga: „lumea aceasta interioară are o valoare proprie a ei, [...] nu este o lume de barbari.” Astfel, chiar dacă urmăresc să se deprindă cu lustrul elenismului, ei tot își urmăresc tradițiile și chiar încearcă să le îmbine cu ceea ce primesc. Vezi Nicolae Iorga, *Evoluția ideii de libertate*, Meridiane, București, 1987, p. 79.

³³ „Majoritatea popoarelor de pe coastele Africii sunt sălbatice sau barbare. Eu cred că aceasta se datorește în mare măsură faptului că regiuni aproape de nelocuit se află între regiuni care pot fi locuite. Iscusița le lipsește; ei nu cunosc meșteșuguri; au din belșug metale prețioase pe care le capătă de-a gata de la natură. Toate popoarele civilizate pot deci să facă cu ele un comerț avantajos: pot să le facă să aprecieze ca foarte valoroase lucruri lipsite de orice valoare și să obțină pentru aceste lucruri prețuri foarte mari.” Vezi aici Montesquieu, *Despre spiritul legilor – II*, Editura Științifică, București, 1970, p. 30.

1.3. Creionarea barbarului

Barbaria, se desprinde de aici, a fost ținută în *fașa defăimării* tocmai cu scopul de a fi folosită. Uzul, *munca fără de încetare, robota*, toate acestea și nu numai, arată *prin excelență* capacitatea „civilizatului” de a se folosi de *imaginar* pentru a construi un *mit*, acela al *sălbaticului lipsit de valoare, de conținut moral*, dar mai ales de *drepturi*. Maleficul barbar nu poate fi privit astfel din *perspectiva valorilor*, trebuie cât mai repede cu putință *să-l aducem* acolo unde-i este locul, în neputință, în necunoaștere, deci într-o *inocență vecină cu prostia*. Și atunci, din acest conglomerat de factori, nu se poate ridica pe culmi decât *salvatorul, colonizatorul*. Evident, cu *intenții bune*, nu *monstruoase*, căci *maleficul* trebuie *clasat*, tras prin sfera *valorilor colonizatoare*, cum arăta V.G. Kiernan,³⁴ deci *lipsit* de acel aer malefic, chiar brutal.

Astfel, *civilizatul* își arogă *statutul de civilizator* și de negociator al *infernului*.³⁵ Căci nu tot ce este „rău”, trebuie cu nonșalanță să fie rău. Însă, apare o problemă. *Cum facem cu sita care presupune valorizarea? Dacă toți au o brumă de cultură, nu înseamnă în esență că nimeni nu este îndreptățit să-și aloce statutul de întemeietor al valorilor?* Mai multe însă despre aceste aspecte vom descoperi în capitolele următoare.

Un alt lucru pe care îl face *civilizatul* este să-și ridice în slăvi *statutul*. Din *voință de putere*, nu neapărat nietzscheană, *civilizatul* trece *dincolo de bine și de rău*, își arogă, ba chiar își aclamă *condiția* și face din ea un *proiect* spre Supraom, ori în termenii lui Fabian, își aclamă *proiectarea diferențierii* pe axa timpului.³⁶ Astfel, nu numai că întemeiază

³⁴ A se vedea V. G. Kiernan, *The lords of Human Kind*, Cresset Library, London, 1988, p. 311.

³⁵ „În afara războiului extern împotriva « barbarilor », ei poartă adesea război între ei: războaie între triburi la celți, războaie între cetățile grecești pentru hegemonie, războaie între elanurile ariene. Chiar și când se constituie statele se întâmplă ca unele triburi să ducă războaie « private », uneori în beneficiul statului, ca gem Fabia la Roma. Intern sau extern, și oricare ar fi cauzele și scopurile sale, războiul este înainte de toate un joc ai cărui arbitri sunt zeii.” Vezi Jean Haudry, *Indo-europenii*, Editura Teora, București, 1998, p. 126.

³⁶ Vezi Johannes Fabian, *Time and the Other: How anthropology makes its object*, Columbia University Press, New York, 1983, pp. 37-131.

scara valorilor, îi dă nuanță și gust, dar și trece *dincolo de ea*. Practic, a fi în rolul *civilizatului* înseamnă a fi în rolul *necontestatului*. Iar *lumea actuală* prin excelență nu suferă de incertitudini, ci de certitudini.

În fond, dictonul socratic „Știu că nu știu nimic” este *pulverizat*, la propriu, de *omul post-modern* ahtiat după soluții, *cu orice ocazie*. Mai ales când avem în vedere *haina* civilizatului, căci barbarul este gol prin *firea sa*, prin *firea lucrurilor*, a *naturii*. Și atunci, *să vrei, să domini, să impui* devine *pilon de desfătare* pentru orice individ cu pretenții. Și cine are pretenții din vârful scării valorilor? Nimeni altul decât proiectul perfect, *Supraomul de masă*, așa cum îl folosește Eco,³⁷ *civilizatului* ahtiat după *dorința de putere*, după nevoia sa de a fi mereu *altul*, dar același, *ubicuu*. Căci *marea miză*, mai ales în post-modernitate, *nu este să calci în picioare turma*, cum desena Nietzsche *Aristocratul*³⁸ său, ci *să mergi pur și simplu prin ea*, să faci regulile doar ca să te joci cu ele, *să normezi*, doar ca să relativizezi.

În acest mod, după ce totul va fi fost *călcăt în picioare*, ca un salvator venit să apară fix la momentul potrivit, civilizatului își va fi încropit singur scenariul *derivei sale*. Când te joci de-a Dumnezeu, ajungi să fii Dumnezeu. Iar *lumea actuală* nu ezită să o facă; aproape cu orice ocazie *omul cotidian* se luptă să iasă din *cotidianitatea sa medie*, cum ar fi spus Heidegger. Și atunci, *totul* se transformă într-o *bătălie goală* între *supraoameni de masă*.

De unde derivă o altă problemă. *Dacă toți pretind că sunt civilizați în postmodernitate, nu rezultă că nu este niciunul? Sau e doar un sofism?* *Civilizația*, exact ca *barbaria*, a fost creată, *nu a venit din stele*, nu s-a aciuat în forul interior al valorilor pur și simplu, ci *a fost alimentată de mitul binelui*, al opusului de barbarie,³⁹ de tot ce era mai meschin, mai urât, odios, greu de imaginat. Oricum ar fi, avem de a face cu o *dialectică meschină*, întoarsă pe toate fețele de interese scormonite de

³⁷ Am preluat conceptul de la Eco, însă îl folosesc în sensul *omului de rând*, vezi Umberto Eco, *Supraomul de masă*, Editura Pontica, Constanța, 2003, passim.

³⁸ Nietzsche, *Genealogia moralei*, Humanitas, București, 2006, pp. 19-107.

³⁹ „Acela ce nu poate trăi în societate, ori care nu nevoie fiindu-și sieși suficient, trebuie că este fie fiară, fie zeu.”, Aristotel, *Politica*, 1253a 27-9.

istorie, *de năvăliri ancestrale*, iar acum, că tot avem în vedere viața actuală, *neuronale*, chiar *virtuale*.

Frumusețea *civilizatului* constă în faptul că deține regulile jocului. Iar faptul cu adevărat interesant nu este că are capacitatea să dețină *scena, deriva, teatrul* de pe care își incită și excită ego-ul, ci avantajul de a relativiza fără să-i fie puse la îndoială *credințele*, chiar *obsesiile*, dacă ne gândim la ce spunea Cioran. Este o chestiune de nuanță aici. Nu este suficient *să aduci lumea la teatru*, mai important este să deții *mijloacele de seducție, să pui mâna pe ei, să-i aduci în spațiul tău* și să-i faci adepți, *partizani ai unor valori de care nici nu au auzit, poate gândit*.⁴⁰

Miza cu adevărat importantă pentru *civilizat* nu este numai să-și păstreze intact subterfugiul, dar să fie mereu în *sufletul adevărului, să fie contopit cu lumina, să inspire încredere*, chiar dacă nu inspiră. Să nu se înțeleagă însă de aici că *civilizatului este malefic*, iar *barbarul inocent prin definiție*, chiar dacă una dintre *trăsăturile barbarului* presupune *inocență*.

Mai degrabă, tocmai pentru a *așeza argumentul* acestei cărți, ar trebui să privim *civilizatului* ca un *barbar rafinat*. Astfel, valențele sale nu se pierd, iar ipocrizia celor care vorbesc de umanitate nu se șterge. Sigur că *discursul moral, deontologic*, după cum vom vedea la sfârșitul acestei prime părți, se desfășoară în spațiul lui „trebuie”. Însă, mai multe la momentul potrivit.

Așadar, dacă vrem să privim cu onestitate, sau chiar cu obiectivitate *problema barbariei*, trebuie în primul rând să *ne avem în vedere pe noi, pe noi ca oameni, ca umanitate în ansamblu*. Nu poți să ajungi la om dacă *nu faci un pas în spate*. Totodată, nu poți să ajungi la *natura umană*, dacă *nu faci doi pași în spate*. Și tot așa. Ideea este în esență simplă. Problema *barbariei* este de fapt *problema percepției asupra*

⁴⁰ „Atât în mitologie, cât și în Biblie întâlnim desigur, fluvii de violență, dar în două perspective antitetice. Dacă luăm în considerare violența lui Cain și aceea lui Romulus, ambii asasini și ambii fondatori de cetăți, prima e condamnată de Biblie, a doua e absolută și aproape glorificată pentru totdeauna în mitul fundării Romei. Marile poeme epice, printre care *Iliada*, par să transmită omologia dintre capacitatea de a ucide și apartenența la divin: războiul este cu atât mai sacru și mai divin cu cât e mai dotat cu capacitatea de a ucide.” Vittorio Possenti, *Filosofia după nihilism*, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2006, p. 32.